



Øm Klosters
Venner

Nyhedsbrev
Nr. 18

2015

Øm Kloster
Museum



Øm Klosters Venner

Bestyrelsen

Torben Christensen (formand)
Ry Boghandel, 8680 Ry
Tlf. 86 89 32 74
rybogry@hotmail.dk

Jørgen Højland (næsteformand)
Odinsvej 2, 8680 Ry
Tlf. 86 89 33 35
jhøjland@post.tele.dk

Eva Jensen (kasserer)
Fæstibakke 9, Gl. Rye, 8680 Ry
Tlf. 86 89 82 16
knud.eva@jensen.mail.dk

Ingeborg Doktor (sekretær)
Thorsvej 37, 8680 Ry
Tlf. 86 89 25 34
ingeborg@k-doktor.dk

Jan Bech Andersen
Ægirsvej 3, 8680 Ry
Tlf. 86 89 23 48
janbandersen@hotmail.com

Susanne Gram
Ingerslevvænget 5, 8310 Tranbjerg J
Tlf. 86 29 44 41
susanne.nissen.gram@moesmus.dk

Tove Tindall
Isagervej 23C, 2. sal lejl. 2, 8680 Ry
Tlf. 21 36 06 95
tovetindall@hotmail.com

Ruth Baunsgaard (sup.)
Randersvej 55 c, 8680 Ry
Tlf. 86 89 13 45

Hans Krongaard Kristensen (sup.)
Gl. Brunshåbvej 7, 8800 Viborg
Tlf. 86 63 96 28
markhkk@hum.au.dk

Redaktion

Ingeborg Doktor
Lene Mollerup
Susanne Gram
Tove Tindall
Bent Koed Doktor (prepress)

Nyhedsbrevet udsendes af museumsforeningen *Øm Klosters Venner*, der er en sammenslutning af personer med interesse for klostrets historie og museets virke.

Indhold

90 års fødselsdag	3
Tandlæge på besøg	7
Nålehus af ben	11
Formandens beretning	12
Male med lys i mørket	14
Nyt om navne	18
Barn af Øm	19
Skanderborgs kirker	24
Snaps af Kammerjunker	28
Formandsskifte	29
Kirkens hellige spildevand	30
Kalender for 2015	<i>Bagsiden</i>

Besøg Øm Kloster Museum og bliv medlem af museumsforeningen Øm Klosters Venner

Vær medlem et kalenderår for 100,- kr. eller hele husstanden for 150,- kr. Kontingent indbetales på konto. Reg. nr. 1551 konto nr. 9197583.

Øm Klosters Venner

Munkevej 8, Emborg, 8680 Ry,
tlf. 86 89 81 94.

Forsiden: Øm Klosters nye trækors på gavlen af museumsbygningen.
Foto: Susan Kipp Pedersen.

Fotos: Øm Kloster Museums Arkiv / Lene Mollerup / Bent Koed (medmindre andet er nævnt).

Museets 90 års fødselsdag i 2014

Af Lene Mollerup

I 2014 kunne Øm Kloster Museum åbne sæsonen for 91. gang som museum. Det lille specialmuseum har i størstedelen af sin levetid, i alt 64 år (fra 1924-1988), været foreningsejet af Historisk Samfund for Århus Stift. De næste 19 år (1988-2007) fungerede museet som en selvejende institution, mens det de sidste 8 år (2007-2015) har været en museumsafdeling under Skanderborg Museum.

Museets jubilæum blev gennem hele 2014 markeret med flere traditionelle og utraditionelle tiltag og aktiviteter. Her kommer en kort præsentation af disse.

Da museet åbnede 1. maj 2014 kunne der i Kwickly Ry købes et Øm Kloster brød. Brødet var lavet i samarbejde med bagermesteren i Kwickly Ry. Bageren var inspireret af munkene på Øm Kloster til at lave brød bagt af surdej med Ølands hvede, tilsat malt og øl (Klosterbryggeriets mørke Ale Oluf Kviter). Brødet blev igennem et par måneder solgt lokalt i Kwickly Ry,

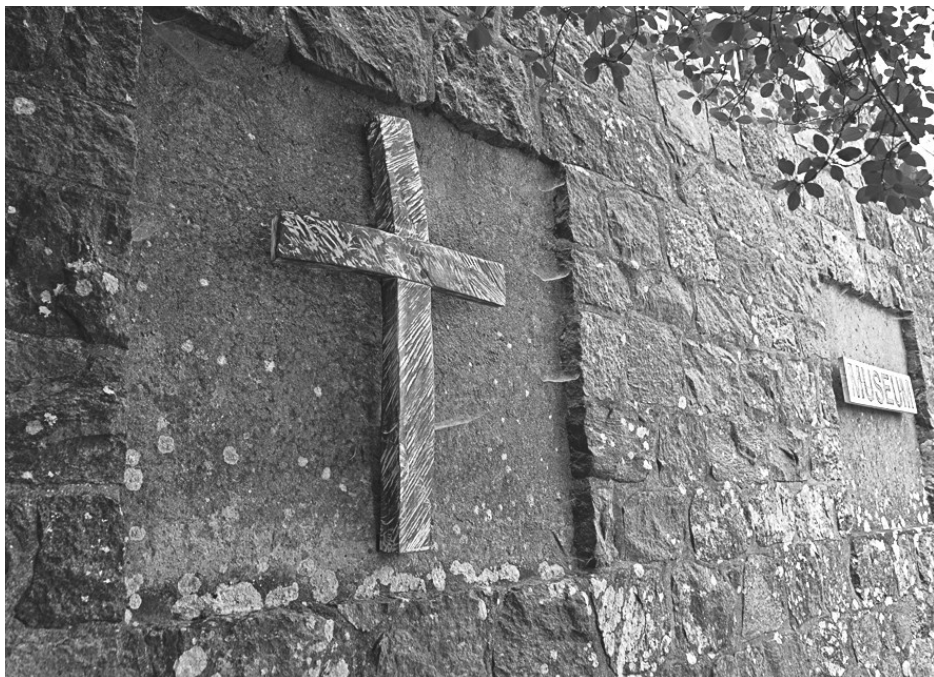


*Specialbrød fra Kwickly i anledning af jubilæet, bagt med Oluf Kviter.
Foto: Susan Kipp Pedersen.*

både som runde brød, flutes og stykker, mens en lille tryksag, som ledsagede brødet, gjorde opmærksom på museets jubilæum.

I maj måned blev museets nye jubilæumskors opsat på museumsbygningen. Det gamle kors, opsat i 1972 markerede dengang 800 året for munkenes grundlæggelse af Øm Kloster, var klar til at få en afløser.

Det nye kors, skabt af kunstneren René Van Uden, udtrykker simpelhed og ydmyghed i respekt for de munke, der engang levede på klostret. Det er udført af egetræ og er levende og udtryksfuldt med mange detaljer i træets overflade. Korset tager sig smukt ud på gavlen af den gamle museumsbygning bestående af rustikke kampesten.



Det nye kors på museumsbygningen. Foto: Susan Kipp Pedersen.

I juni måned kom de længe ventede smukke havemøbler, som er en gave fra Øm Klosters Venner i anledningen af 90 års jubilæet. Bænk og bord i hårdtræ blev placeret med udsigt over Mossø, og sættet blev flittigt benyttet af museets gæster i den varme og solrige sommer 2014. Et bronzeskilt fortæller at møblerne er en gave fra Øm Klosters Venner. En beskrivelse og foto af gaven kan ses side 17.

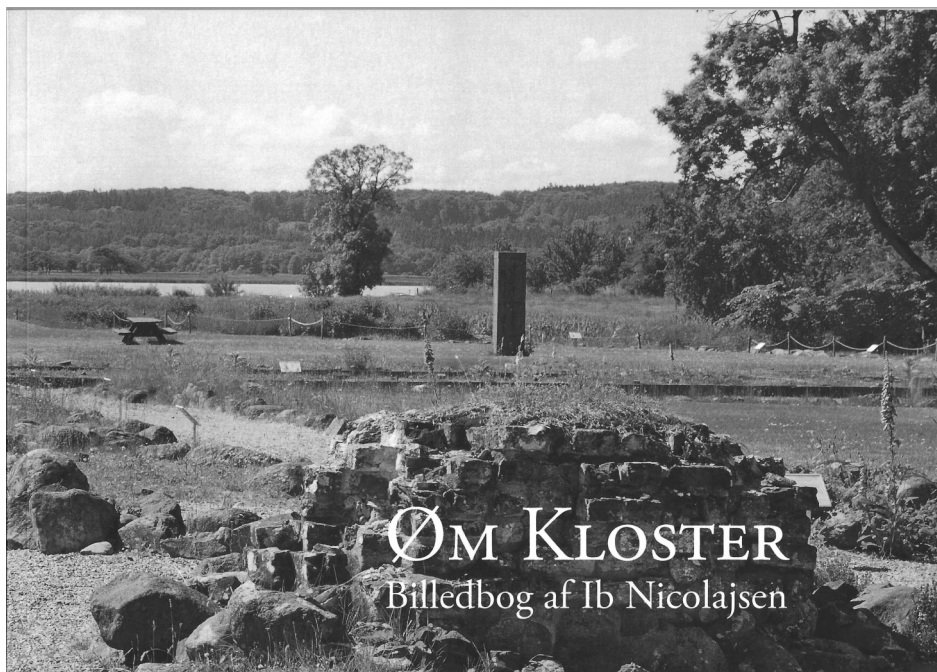


Eksempel på souvenir fra Øm Kloster.

Fra 6. juli, årsdagen for jubilæet, kunne der på museet ses en lille særudstilling om Øm Kloster Souvenirs gennem tiderne. Navnet på udstillingen var: ”Hvem har ikke et godt ferieminde?”. Souvenirs var blevet efterlyst gennem dagspresse og på de sociale medier. Dette resulterede i en lille samling af to forskellige platter, en mikkakop, stofmærker, strygemærke, garnvinde i træ, lysesstage i tegl og gipsfliser i kopi fra museets samling. Museet havde selv to æggebægre i træ, en himmelbjergstok og diverse postkort i sine samlinger. De omtalte genstande stammede fra tiden ca. 1930’erne - og frem til 2008.

Udstillingen omhandlede også skrevne ferieminder fra museets gæstebøger. En artikel over udstillingen kan ses i Skanderborg Museums årbog 2014.

I juli måned lanceredes Øm Kloster billedbog bestående af fotografier taget af museets faste fotograf og ven Ib Nicolajsen. Igennem de sidste otte år har han taget mange smukke og stemningsfulde billeder af klosterhave, ruin og museum samt fra de mange forskellige arrangementer. Bogen er på 48 sider og har henvend 100 farvebilleder. Så har du besøgt Øm Kloster Museum til et af dets arrangementer de senere år kan det være, at du er med på



billederne i den nye billedbog. Bogen kan købes i butikken til kr. 120.

Ved årets slutning bragte Århus stifts Årbog jubilæumsartiklen: ”90 års fødselsdag på Øm Kloster Museum – glimt fra ni årtiers museumshistorie”, skrevet af museumsinspektør Lene Møllerup. Artiklen giver et tilbageblik over museets lange historie, fra oprettelsen og opbygningen af museet under Historisk Samfunds ledelse frem til nutidens samarbejde med de øvrige museer i Skanderborg.

Tak til alle jer, der har været med til at gøre 90 års jubilæet festligt. En særlig tak til Kvickly Ry for at være med til at markere jubilæet på en anderledes måde, til billedkunstneren Rene Van Uden, til fotograf Ib Nicolajsen for at stille det store billedmateriale til rådighed for museet, til Venneforeningens medlemmer og til alle jer, der har udlånt private genstande til souvenirudstillingen.

Tre dage i Øm Kloster

Af Marianne Gjerløv Lauritzen

I september 2014 tilbragte jeg tre hyggelige og arbejdsomme dage som gæst på museet ved Øm Kloster sammen med museumsinspektør Lene Mollerup og hendes medarbejdere. Jeg blev modtaget med stor gæstfrihed og varme. Når det var frokosttid eller kaffetid, blev jeg hejst frem fra den kølige museumsbygning, hvor jeg sad og studerede skeletter, og ud i den varme sensommersol. Jeg er bosiddende på Vestfyn, men mens mine undersøgelser stod på, boede jeg hos en kusine i Skanderborg.

Årsagen til mit besøg var, at jeg er i gang med at undersøge tandforholdene på skeletterne fra Øm Kloster. Langt de fleste skeletter befinder sig på SDU, Odense, på den antropologiske afdeling ADBOU, og jeg manglede at undersøge de skeletter, der befinder sig på museet i Øm. Jeg blev ikke færdig med dem alle, for det er begrænset hvor mange, jeg kan nå at undersøge om dagen.



Marianne i gang med sine undersøgelser. Foto: Susan Kipp Pedersen.

Min baggrund er, at jeg er uddannet tandlæge og nu pensionist på 17. år. Jeg har altid interesseret mig for historie og arkæologi, og da jeg gik på pension, fik jeg lov til at undersøge og registrere skeletter sammen med de studerende på ADBOU, hvor undersøgelserne de første mange år foregik i kælderen under Anatomisk Institut på SDU. For et par år siden flyttede hele samlingen af middelalderskeletter ud til en stor lagerbygning, hvor der er plads til alle de p.t. ca. 14.000 middelalderskeletter.

Jeg har den fordel, at jeg er frivillig og derfor selv tilrettelægger min arbejdstid. Derfor kunne jeg også følge et fag hos Lene Mollerup, da hun underviste på SDU i 'Middelalderen og dens befolkning'. Jeg bestod eksamen og tog også en eksamen i registrering af skeletter, hvad angår køn, alder og sygdomme.

Med min baggrund kan det ikke undre, at jeg fortrinsvis interesserer mig for tænderne hos middelalder-befolkningen. Og med hensyn til Øm Kloster er det for en gangs skyld ikke en objektiv undersøgelse, derimod en subjektiv.



Eksempel på stærkt slidte tænder. Foto: Marianne G. Lauritsen.

Uden at skele til, om individet er en mand eller en kvinde, prøver jeg at vurdere, om der er gjort noget for at holde tænderne i orden. Der eksisterer en fordom om, at kvinder er mere forfængelige end mænd, men jeg tror, at vi, mænd og kvinder, er lige forfængelige.

Mange undrer sig over, at jeg interesserer mig for skeletter. De synes, det er et uhyggeligt emne, men det er det slet ikke. Jeg er ikke bange for de døde, de er fredelige. Som lederen af ADBOU, cand.scient. dr. med Jesper Boldsen siger, drejer det sig om interessen for hvordan, man levede i middelalderen, ikke hvordan man døde.

De første udgravninger og registreringer for snart 100 år siden blev foretaget på en anden måde, end det sker i dag. Man rensede f.eks. tænderne for tandsten, limede tænderne fast i kæberne og gjorde åbenbart alt for, at skeletterne skulle præsentere sig pænt. Det gør de også, men det forringer muligheden for at vurdere, hvordan de oprindeligt så ud. Desværre vil det være alt for bekosteligt at fjerne limen.

Jeg har valgt at gå ud fra, at arkæologerne har rensset tænderne uden at skele til køn. Øm Kloster er valgt, fordi der er en forholdsvis stor del kvinder begravet i Øm, da kirkegården også var for den almindelige befolkning i området, ikke kun for munkene.

De flittige arkæologer i 1930'erne fjernede som sagt lagene af tandsten, men det er heldigvis muligt på flere af individerne ud fra farven på knogle og tænder at vurdere, om de har været dækket af 'kager' af tandsten. Desværre er det ikke muligt at vurdere, om individerne har brugt tandstikker eller andre instrumenter til at fjerne madrester. Man ved, at tandstikker blev brugt i senmiddelalderen, hvilket kan ses på billeder af kongelige og adelige, der blev portrætteret med deres fine smykker i ædelt metal: en kæde med tre nyttige instrumenter (en neglerenser, en ørerenser og en tandstikker). En tandstikker af træ er mere skånsom for såvel tænder som tandkød. Hvis tandstikkeren er af metal, giver den ridser på tandoverfladerne, især på de flader, der støder op til en nabetand. Det har været vanskeligt at finde tænder, hvor disse flader er synlige, da limen ofte dækker alle tandflader. Man kunne også holde sine tænder rene ved at pudse dem med en klud med noget slibende, f.eks. kalk eller sand, og det ses undertiden i overkæben på de tandflader, der vender ud mod læberne.

Foreløbige konklusioner:

Der var næsten intet behov for tandregulering – tænderne blev slidte, og sliddet har sandsynligvis stimuleret kæberne til at vokse maksimalt, så der er

plads til alle tænder, også visdomstænderne.

Sliddet er for de flestes vedkommende meget kraftigt, undertiden er hele kroner slidt væk. Det tyder på hård kost, f.eks. brød med stenrester i melet og sejt og tørt kød. Sliddet fjerner også de små uregelmæssige fordybninger på tyggefladerne, hvor caries ellers ofte begynder.

Der er meget få individer, der har caries. Hvis der er caries, er det ofte på de blottede tandrødder, der ikke er dækket af emalje, men af rodcement. Rodcement er blødere end emalje, og så kan bakterierne bedre få fat. Sukker har man næppe haft meget af i middelalderen. Det blev først almindeligt i senmiddelalderen og da kun for de højere sociale lag, så konger og de adelige fik hurtigt tandproblemer. Honning kendtes og brugtes i madlavningen, men ikke så intenst som sukker.

Store kager af tandsten dækkede tænderne, så der ikke opstod caries, men til gengæld dårligt tandkød p.gr. af bakterierne i tandstens kanter, og der udvikledes parodontose. Til gengæld ikke så alvorlig parodontose som ventet, da sliddet (den hårde kost) i sig selv renser tandoverfladerne, hvor de ikke er dækkede af tandsten.

I løbet af dette år håber jeg at få lejlighed til at studere de sidste skeletter.

Tilmeld dig Skanderborg museums nyhedsbrev

Nyhedsbrevet henvender sig til alle, der er interesseret i Skanderborg Museums virke og vil samtidig fungere som talerør for museets mange aktive venneforeninger.

Man kan vælge at få alle nyheder fra det samlede museum, eller man kan vælge enkelte afdelinger ud.

Nyhedsbrevet vil udkomme minimum 4 gange om året fra de enkelte afdelinger. Hvis man tilmelder sig en enkelt afdeling, får man også minimum 2 gange om året nyhedsbrev fra det samlede museum.

I nyhedsbrevet vil der være lejlighedsvis artikler om relevante emner, og der kan være henvisninger til nyheder eller arrangementer fra museets hjemmeside, som man har mulighed for at tilmelde sig.

Man kan altid afmelde sig igen, hvis det ikke har interesse længere.

Link til tilmeldingsside, findes på museets hjemmeside:

<http://www.skanderborgmuseum.dk>.

Lille fint nålehus af drejet ben

Af Jan Bech Andersen

I 1993 var jeg så heldig at blive antaget som langtidsledig på Øm Kloster Museum i hele sæsonen. Museumsleder Holger Garner havde besluttet at årets særudstilling skulle handle om klosterplanter med titlen ”Klosterhaven i Øm”.

Holger og den daværende gartner Jytte Jensen, blev enige om at prøve med et større plantesalg end tidligere, af de reliktplanter, som spredte sig i ruinparken plus nogle som skulle sås fra frø.

Til så-bede og til udplantning af små forvildede planter, skulle vi bruge et stykke jord, lige syd for Gæstehuset. Der har engang været køkkenhave, men nu var der mest brombær og ukrudt af alle slags. Først i maj gik jeg i gang med at rengøre jorden, og under gennemgravningen dukkede et lille fint nålehus på 5,5 cm op.

Jordstykket ligger ude i engen lige op ad gæstefløjen. Ved udgravningen af de sydlige fundamenter i gæstehuset blev meget jord lagt ud, som et lavt dige ned mod engen. Nålehuset kan måske være kommet fra den jord, men det kan også være tabt omkring hvor det er fundet, men der var ingen tvivl om, at det var gammelt.

At stå med det i hånden var en god oplevelse.

”Put and Take” fiskesøer var begyndt at komme frem, og jeg tænkte, ”at grave her i klostret er næsten som at fiske i en Put and Take”, med stor chance for fangst.

Fundet blev vasket i vand, og kom på museet i Skanderborg. Om det bliver udstillet på Klostermuseet, må tiden vise.



Beretning, generalforsamling 2015.

Af Jørgen Højland.

Foreningsåret 2014 har været et travlt år, og arbejdet har på den ene side været præget af bestyrelsens ønske om at videreføre traditioner og på den anden at udvikle det gode og store arbejde, som ydes af de mange medlemmer.

Dette arbejde ville i mange tilfælde ikke blive gjort, hvis det ikke var for disse medlemmers indsats, og der er derfor god grund til at sige dem tak.

Lige så vigtigt er, at medlemmerne i mange tilfælde glider ind i en samhørighed med hinanden, og at mange af dem oplever et fællesskab, som rækker ud over det konkret historiske i form af klosterruinen og dens historie.

I vores foreningsvedtægter anføres det (her i let omskrevet form), at formålet er at samle kredsen af personer med interesse for Øm Klosters historie som en del af Skanderborg Museum, at virke som museets støtteforening og at medvirke til bevarelse og udbredelse af kendskabet til Øm Klostermuseum.

Det er min opfattelse, at disse mål er nået i det forløbne år, ikke mindst fordi vi har kunnet arbejde med i dette fællesskab.

Foreningens medlemsskare tæller lige knap 200 medlemmer – eller 194, for at være helt præcis. De fleste medlemmer kommer fra området rundt om Øm, Gl. Rye og Ry, men også Skanderborg, Silkeborg og Aarhus er repræsenteret.

Bestyrelsen for Klostervennerne har i 2014 bestået af Jørgen Højland (formand), Eva Jensen (næstformand), Ingeborg Doktor (sekretær), Torben Christensen (kasserer), Jan Bech Andersen, Susanne Gram og Tove Tindall. Museumsinspektør Lene Møllerup har deltaget i bestyrelsens møder som repræsentant for Museum Skanderborg.

I maj 2014 gjorde en gruppe medlemmer Museet hovedrent, og dermed var banen åbnet til, at vi har afholdt/deltaget i følgende aktiviteter: 1. maj: Øm Klostermuseum åbner sin 91. sæson, 18. maj: Munkenes Morgen og naturen vågner, 25. maj: pilgrimsvandring fra Gl. Rye kirke til Voer kloster (Klostermølle), 5. juni: Grundlovsdag på Øm med loppemarked og ølsmagning, 17. juni: Friluftsgudstjeneste i Klosterkirkens ruin, 6. juli: Øm Kloster Museums 90 årsdag, 16. og 17. august: Mad og Øl på Øm (klosterfestival med ølsmagning, middelaldermarked og stort loppemarked), 4. september: Guidet tur til Gl. Rye kirke, uge 42: efterårsaktiviteter på Øm Kloster, 16. oktober: Museum i lommelygtens skær, 21. oktober: Museet vinterlukkes, 31.

oktober: Allehelgensdag og Klosterkirkens fødselsdag og 7. december: Jul i Emborg.

Udover de ovenfor nævnte arrangementer har der været afholdt en række rundvisninger, som dels har været åbne for alle museumsgæster, dels været arrangeret som grupperundvisninger, herunder også for skolegrupper og andre børn/unge grupper.

I lighed med de foregående år har Foreningen af sit overskud kunnet forære Øm Klostermuseum en gave. Lene havde i år ønsket møbler til ruinparken. Dette ønske har Foreningen kunnet opfylde med en bæk og et bord i rigtig god kvalitet.

Et diskret messingskilt afslører, hvem giveren er!

I har sikkert bemærket, at vi er gået over til at betale kontingent via netbank. Vi har også ændret indkaldelsen til generalforsamlingen, så den går over til e-mail. I det hele taget går vi - som alle andre - mere og mere over til at anvende de moderne informationsformer.

Hvis vi ikke skal miste kontakten med hinanden i den moderne digitale verden, er det af afgørende betydning, at vi har jeres mailadresser.

Foreningens sekretær ligefrem tripper af iver efter at få flere adresser - og ud over at afgive jeres egne adresser må I meget gerne opfordre andre til at komme med i feltet!

Og i det hele taget må I naturligvis meget gerne reklamere for Øm Kloster og for at blive medlemmer af vores forening. Selv har jeg gjort det til en god vane at slutte en omvisning med et "Hvis I synes, at det har været spændende at besøge Øm Kloster, så må I gerne fortælle om det til andre".

Og så til sidst en varm tak for godt samarbejde i det forløbne år. Tak til Lene og til museumspersonalet for et meget positivt samarbejde! Tak til bestyrelsen for omhu for foreningen, og især tak til alle vore medlemmer for den interesse og det samarbejde, som I har udvist!

Mange gode ønsker med Foreningen fremover!

Jørgen Højland bekendtgjorde også at han ville stoppe som formand og bestyrelsen har efterfølgende valgt Torben Christensen som ny formand. Se konstitueringen på side 2 og omtale side 29.

Male med lys i mørket

af Susan Kipp Pedersen

Tro ikke på alt hvad du ser. Især ikke når det gælder billeder. Nogle fotografer har lært at kontrollere kameraets lukkertid og anvende den kreativt, så der opstår billeder som overrasker os. De maler med lys ved at bruge lange lukkertider og lys, som ”males” på motivet. Dette kan bruges meget kreativt ved næsten alle motiver. Når kameraet arbejder med lange lukkertider, skal der bruges stativ for at undgå rystelser.

Prøv at tage kontrol over dit kamera, og lad ikke kameraet bestemme indstillingerne, undgå at køre på auto, men leg med kameraets muligheder og der vil åbne sig en ny kreativ verden.

Lukkertiden er den tid, hvor kameraets lukkermekanisme står åben, og hvor ”optagelsen” af billedet foregår. Jo længere tid den står åben, desto mere lys slipper der ind i kameraet. Og i al den tid suger det motivet til sig. Der er et enormt spænd i lukkertid, fra meget hurtige lukkertider på 1/8000 (8000 dele af et sekund) til flere timer, hvor det er muligt at se stjerners bevægelser på nattehimlen.



2 ræve. Foto: Carsten Kidmose.

På billedet med de ”to” ræve, er ræven stoppet op to gange. Bevægelsen mellem de to stop, kan ses som et sløret spor af bevægelse. Fordi lukkertiden er lang (ca. 20 sekunder), kommer rævens to stop med.

Som de andre motiver er billedet af Kirkehuset taget i forbindelse med ”I lommelygtens skær”, hvor Øm Kloster Museum er totalt mørkelagt, kun oplyst af få fakler, stearinlys og publikums lommelygter. Kirkehuset er kun oplyst af en lommelygte. Fotografen har gået ved huset og belyst det, mens kameraet tager billedet i måske 3 minutter. Man kan ikke se fotografen, fordi han bevæger sig. Han maler med lys på kirkehuset.



Maler med lys på kirkehuset. Foto: Jim Kirkegaard.

Kontingent

HUSK også at indbetale kontingent (se side 2 vedrørende konto-nr.) selv om vi ikke længere udsender girokort. Lene Mollerup lovede på generalforsamlingen at hvis det var for besværligt kunne man betale kontant til billetkontoret på museet.

HUSK medlemskab giver gratis adgang til flere museer i Skanderborg Kommune.

”Englen på ryggen” er et sjovt og helt tilfældigt billede, opstået af personens bevægelse og gnister fra bålet. Eller er der mon en engel på Øm – ja, hvem ved.



En engel på skuldrene? Foto: Carsten Kidmose.

E-mail adresser

HUSK, at vi er begyndt at sende indkaldelse til Generalforsamling og opkrævning af kontingent på E-mail. Det er derfor vigtigt at man husker at give besked hvis man skifter mail-adresse - og ikke mindst at man sørger for at give foreningen sin mail-adresse i første omgang. Man kan give den til sekretæren (eller et andet bestyrelsesmedlem), men det nemmeste og den bedste løsning er at sende en mail med navn og adresse til følgende mail-adresse:

venner@k-doktor.dk (for så har vi automatisk den korrekte stavemåde).

Information fra redaktionen

Af Ingeborg doktor

Nyhedsbrevet modtager jævnligt kommentarer og rettelser til artikler bragt i bladet. Det er vi meget glade for, idet det viser interesse og viden om det emne som vi skriver om. Vi bringer ikke disse henvendelser i bladet, dels fordi det kun udkommer en gang om året og dels fordi vi er afhængige af at medlemmerne bevarer lysten til at skrive i bladet.

Men alle henvendelser bliver sendt videre til rette vedkommende.

Gave 2014

I 2014 modtog Øm Kloster Museum et smukt sæt - bord og bæk fremstillet af hårdt træ til parken. Havemøblerne er placeret i parken således, at det er muligt at nyde sin medbragte mad eller kaffe med udsigt over Mossø.

Øm Kloster Museum takker medlemmerne for den fornemme gave.



Ti års jubilæum.

Af Ingeborg Doktor

I år kunne museumsinspektør Lene Mollerup fejre sit ti års jubilæum d. 1. marts.

I hendes tid er der sket mange forandringer. Kommunesammenlægningen kom til at betyde, at Øm Kloster Museum måtte ophøre med at være et selvstændigt museum og sammen med de øvrige museer i den nye Skanderborg Kommune blev slået sammen under navnet: Skanderborg Museum.

Lene Mollerup blev ansvarlig for middelalderafdelingen, og fortsatte som daglig leder af Øm Kloster.

Hun har gennem årene lavet mange fine særudstillinger og fået nyopsat knoglesamlingen og ligeledes en rekonstruktion af Biskop Peder Elafsens grav. At det har været muligt skyldes kun hendes utrættelige arbejde med dels stoffet og dels at finde legater og søge fonde til at hjælpe med den økonomiske belastning som nye tiltag altid er.

Lene Mollerup har også ydet en stor indsats for formidlingen af viden om stedet og klostresamfundene i almindelighed for skolebørnene. Helt i denne ånd er bl. a. Museum i lommelygtens skær, som har været en stor succes.



Gennem alle årene har hun haft en uvurderlig hjælp til alt det praktiske af sin mand, Richard Shipway, og uden deres store arbejdsindsats havde det slet ikke været muligt at gennemføre det årlige store arrangement Mad og Øl på Øm.

Foreningen er begge stor tak skyldig for deres store arbejdsindsats og altid gode humør, der gør det attraktivt at arbejde som frivillig i Øm.

På foreningens vegne
Ingeborg Doktor.

Barn af Øm

Af Ruth Baunsgaard (barnebarn af inspektør Anders Andersen.)

En ”strålende kvinde”.

Når man havde spist et blødkogt æg, skulle man i min barndom knuse skallen og lægge det i spanden til hønsefoderet. Hønsene ville gerne spise det, og det var så med til at hønsene fik kalk nok. Alt skulle udnyttes.

Søndag morgen skulle man dengang tidligt op, det var ugens travleste dag i højsæsonen. Denne søndag var klokken ca. halv otte og gennem vinduet i bryggeret, hvor hønsespanden stod, kunne man se lågen ved kirkehuset hvor indgangen dengang var. Den var låst og udenfor gik en mand hvileløst frem og tilbage.

Manden var ingen ringere end Ejler Haugsted. Han var omkring 1911 sammen med en gruppe på en udflugt til de to murede grave, som var fundet i et par haver i Emborg. Under et voldsomt tordenvejr den dag kunne selskabet ikke tage tilbage til Aarhus, og tog fra Gl. Rye kirke, hvor de havde hørt et foredrag, ned på kroen, hvor de måtte blive natten over. Haugsted blev meget interesseret i stedet, hvor der i øjeblikket var et par parceller til salg, og dr. Isager som også var til stede, foreslog at Historisk Samfund for Aarhus Stift købte dem.

Dette køb blev begyndelsen til Øm Kloster Museum og foreningen opkøbte med tiden mere jord og blev på den måde ejer af tomten hvor museet ligger.

”Hvad siger du er Haugsted kommen? Han har været meget tidligt på færde,” sagde morfar. Haugsted var rejst fra Aarhus til Alken med toget og havde haft sin cykel med og cyklede fra Alken til Øm. Det gjorde han så tit, men da aldrig så tidligt på dagen. Morfar skyndte sig at låse ruinen op og åbne døren til billetsalget, der dengang var i kirkehuset.

Da han kom hjem igen var han eet stort spørgsmålstegn, ”han er ikke som han plejer at være, der er et eller andet i vejen.” Morfar skulle barberes og klædes om inden han åbnede museet, hvilket somme tider satte huset på den anden ende. Han åbnede som regel kl. ni, men han var oppe flere timer før. Jeg blev sommertider vækket ved 4-5 tiden af lyden fra hækkeklipperen i klosterhaven. Der var åbent alle dage i ugen, og så længe der var så lyst at man kunne se tingene i museet.

Da han havde åbnet kom han en times tid senere blæsende hjem. ”Kan du



Gammelt postkort som viser udgravningen med kirkehuset i baggrunden.

ikke give ham kaffe og prøve at finde ud af hvad der er i vejen, han går som i søvne – han går faktisk i vejen, der er travlt i dag.” sædvanligvis var Ejler Haugsted en ildsjæl, intelligent og belæst. Hans fremtoning var en smule di-stræt, men ikke rigtig i dag, der virkede han mismodig og forvirret.

”Goddag fru Andersen, ja undskyld ulejligheden - jeg ville blot gerne til-bringe dagen herude.”

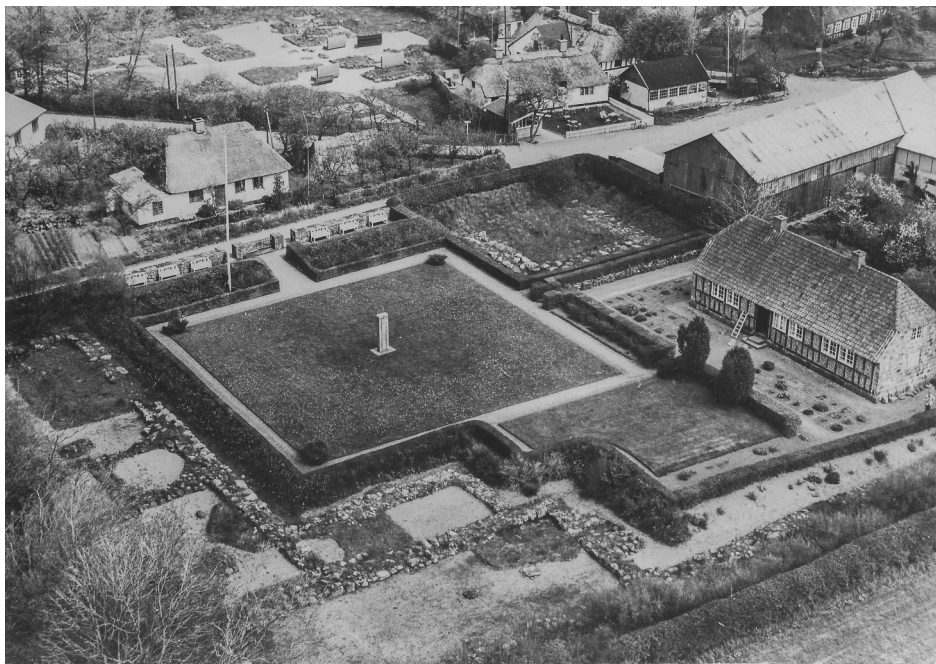
”Jamen velkommen og kom indenfor, der er lige en kop kaffe.”

”Tusind tak fru Andersen, er det ikke for megen ulejlighed?”

Samtalen gik lidt trægt, der blev talt lidt om hvordan det gik hos Ander-sens og hjemme hos ham, om Aksel Schiøtz` karriere, han var Haugsteds svi-gersøn.

Der kom først hul på ballonen da mormor spurgte til fru. Haugsted rej-ste sig med et sæt men sank så atter ned på stolen. ”Jo, fru Andersen - det er der - problemet er. Jeg mener - hun har det strålende - men - forstår De - vi taler - ikke så meget - sammen - i øjeblikket. Siden den tur - med halssmykket

Aksel Schiøtz var en kendt tenor og hans sang betød meget for folk under 2. verdenskrig og i tiden derefter. Han sang bl. a. ved Kaj Munks begravelse.



Luffoto som viser kirkeruinen øverst tv og hvordan vejen dengang gik gennem klosterruinen. Th. ses museumsbygningen.

- jeg har - jeg er. Lidt usammenhængende kom historien frem.

Årsagen var et kostbart meget gammelt guldhalsmykke, fundet i omegnen af Aarhus. Meget smukt og meget kostbart for guld forgår ikke så let. Det blev Haugsted betroet at rejse til Nationalmuseet og aflevere det. Det blev først annonceret i avisen, at det var vel ankommet til museet, og derefter skulle Haugsted rejse afsted med det.

Det faldt sig sådan at hr. og fru Haugsted netop havde modtaget en invitation til en ret stor festlighed hos nogle venner et sted på Sjælland.

”Ikke tale om at vi kan gøre ophold undervejs, jeg vil have det bedst når det kostbare smykke er afleveret,” lød det fra Haugsted.

Men alt det med billetterne havde hun ordnet og også givet besked, at de naturligvis gerne ville komme. Haugsted sukkede dybt - dybt - inden han fortsatte med at fortælle videre.

Augusta Haugsted var en særdeles livlig dame. Hun underviste i klaverspil på konservatoriet. Jeg husker tydeligt hendes strålende, spillende øjne og hun gik naturligvis i lange bukser før alle andre.

Det med Axel Schiøtz var lige sagen for hende, hun akkompagnerede ham og de kastede glans over familiefester og højtider. Augusta og Ejler Haugsted mødte hinanden tidligt i livet og giftede sig ret unge, man kan roligt sige at modsætningerne mødtes.

De ankom til deres bestemmelses sted og blev snart installeret i gæsteværelset, hvor de kunne klæde om inden festen begyndte. Haugsted var hurtigt klar til at gå nedenunder, fru en sad ved sminkebordet, der havde et stort spejl.

”Du havde vel ikke tænkt dig at gå nogen steder med den bule på din jakke?”

”Jo, jeg må passe på smykket.”

”Det ser ualmindeligt forfærdeligt ud, lad den æske blive heroppe, døren kan låses.”

”Jo - men -”

”Det kan du altså ikke, du kan ikke se sådan ud. Basta.”

”Hvor er nøglen?”

”Den har jeg, gå du bare nedenunder. Der er sikkert mange du kender. Jeg skal nok låse døren og passe på nøglen.”

Takket være spejlet kunne hun se hvad der foregik i værelset.

Nedenunder faldt Haugsted hurtigt i snak med gamle venner, efterhånden dukkede flere og flere gæster op, der var velkomstdrinks og forventning i luften, til slut kom Augusta Haugsted: hun strålede om kap med det smukke halssmykke hun bar – Haugsted spærrede øjnene op.

”For himlens skyld Augusta – hvad er det dog du gør?” sagde han halvhøjt. Han fik fat i lommestørklædet og tørrede panden for den sved der pludselig sprang frem og pudsede brillerne omhyggeligt – det hjalp bare ikke på den kendsgerning, at Augusta havde taget smykket på til festen.

”Nationalmuseet – der må ikke ske noget.” en servitrice observerede hvor bleg han pludselig blev og rakte ham en velkomstdrink mere. Han fandt en stol, satte sig og tømte glasset for at komme til kræfter igen.

Det lykkedes ikke. Middagen var endeløs og aftenen igennem prøvede han at komme så tæt på hende at de kunne tale sammen, men hun smuttede væk hver gang. Omsider sluttede festen og de trak sig tilbage til gæsteværelset.

”Augusta, hvor kunne du? Tænk hvis smykket blev væk.”

”Hvis smykket blev væk, blev jeg også væk, kære ven.”

Lige meget hvad han sagde, fik han dette svar og samtalen ebbede ud. Næste dag genoptog de rejsen til København, tog en taxa fra hovedbanegården til

Nationalmuseet og smykket blev standsmæssigt afleveret.

Haugsted sluttede sin beretning, Mormor prøvede at glatte ud.

”Måske fruén havde ret i at hun hele tiden kunne mærke om hun havde smykket på og De skulle jo heller ikke ud af huset.” Hvad skulle hun ellers sige.

”Sådan har jeg slet ikke vendt det fru Andersen, jeg forstår sådan set godt hvad De mener.”

Haugsted tog hurtigere til Aarhus igen, end han først havde sagt han ville.



*Dr. Isager, Bibliotekar Haugsted og kustosén Anders Andersen foran det ny-udvidede museum
(fra avisartikel med overskriften: Klostermuseum i Øm udvidet).*

Skanderborg Kommunes kirker

Af Lene Mollerup

Værd at se i Blegind kirke

Tæt omgivet af landsbyen ligger den charmerende Blegind Kirke, byens ældste hus, der dateres til årene omkring år 1200. Kirken såvel som kirkegården er lille i omfang, og her fås et godt helhedspræg af kirken, som den så ud, da den blev bygget.

Når man går ind i kirken falder blikket på kirkens tympanon – overliggøren over kirkens syddør. Herpå ses et træ omgivet af to dyr, der kærligt slikker på træets grene. Dyrene er løver og træet er livets træ, symbol på selve



Blegind kirke. Kirken fik i senmiddelalderen styltetårn og våbenhus. Ellers fremstår den lille kirke ret oprindeligt.



Tympanon. Motivet på dørens overligger er livstræet, symbolet på paradiset. Dette motiv blev genkendt af tidligere tiders kirkegængere som en kobling mellem den jordiske og den himmelske kirke.

stød med Fanden selv, og at han kunne mane genfærd i jorden. Epitafiet vest for døren fra o. 1790 over sognepræsten Lauritz Sørensen Worsøe er sat over ham. Han selv blev begravet på kirkegården ret foran koret. At han var en særlig person, er der ingen tvivl om, og selv den dag i dag går der historier om "Slante Laus" i Blegind.

Når du er i kirken, så kig også på det lille støbejernsepitafium øst for døren. Det er sat over kvinden Karen Toft i 1836. Det er et fint og tidstypisk gravminde fyldt med symboler: I bil-

paradiset, med livstræet i midten af haven.

Denne symbolfortælling fortalte den middelalderlige kirkegænger, at paradiset ventede lige om hjørnet, og billedet var med til at skabe en kobling mellem den jordiske og himmelske kirke.

De fleste moderne kirkegængere kan ikke umiddelbart afkode det gamle symbolsprog, men kan dog glæde sig over den fine og levende granitskulptur.

De fleste kirker har helt specielle historier knyttet til sig, dette er også tilfældet med Blegind kirke. Det fortælles bl.a., at en af kirkens præster "Slante Laus" havde mange sammen-



Epitafium over Karen toft. Gravminde sat over Karen Toft i 1836, Blegind kirke.

ledfeltet ses en engel siddende på et podie, støttende sig til en nedadvendt udslukt fakkell. Foran ham står tre rosenkransede figurer. Englen er dødens genius, altså den dødes skytsånd. På podiet ses en slange, der bider sig selv i halen, symbolet på evigheden. De tre rosenkransede figurer er metaer, der er målsøjler, oprindeligt placeret i den romerske væddeløbsbane. Både udslukt fakkell og metaer er symboler på det endte livsforløb.

Værd at se i Sct. Søren's Kirke

Skt. Søren's Kirke knejser på bakketoppen over landsbyen Gl. Rye som et pejlemærke synligt på lang afstand.

I middelalderen tiltrak kirken pilgrimme, der kom for at besøge kirken, byens hellige kilde og marked. Kirken spillede i senmiddelalderen en betydelig rolle i byens udvikling. Særligt kendt er kongevalget i 1534, hvor den sønderjyske hertug Christian valgtes af den jyske adel som Danmarks første lutheranske konge.



Silhuetten af St. Søren's kirke fortæller at der mangler noget. Kommer man tættere på er kirkens nedrevne korsarme markeret som lave jordvolde på kirkegården.

Senere, efter reformationen, oplevede byen en markant nedgangstid, der også satte sit præg på kirken. Den nuværende kirke er et resultat af ambitiøse ombygninger i senmiddelalderen og senere forfald samt genrejsning.

Værd at se er resterne af den enorme kirke, hvis mistede korsarme er markeret med lave jordvolde på kirkegården. Det nyere tårn er rejst på fundamentene af det middelalderlige tårn. Det tilsammen giver en god fornemmelse af den senmiddelalderlige kirke, da den var størst.

Kirkens indre fremstår som en langhuskirke. Værd at lægge mærke til er de to pragtfulde gravsten i koret lagt over Øm Klosters grundlægger biskop Svend og næstsidsste abbed Peder Sørensen. Begge sten er



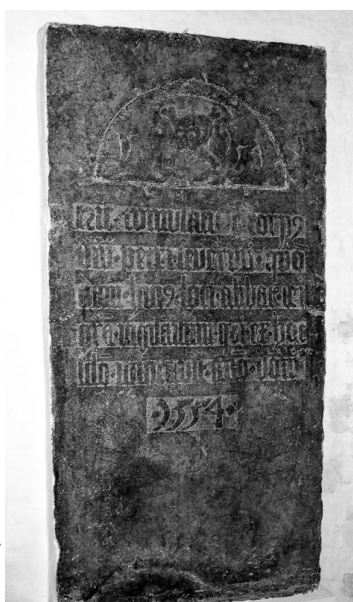


Biskop Svends sten.

overflyttet fra Øm Kloster Kirke ved dennes nedrivning i 1561. Stenen over biskop Svend, der døde 1191 er en nyere sten fra ca. 1490. Den mægtige sten er over 2,5 meter lang og bærer en latinsk indskrift, der oversat til dansk lyder: ”Her er begravet den ærværdige fader I Kristus, hr. Svend, fordum biskop i Århus, grundlægger af den kære Ø kloster i herrens år 1183 - hans sjæl hvile i fred”. Læg mærke til den forkerte dato for Svends dødsår! Den refererer til biskoppens testamente af 27. august 1183. Testamentet findes i Øm Klosterkrønike, og det var måske abbedens kilde, da han lod stenene lave i Århus bispemestres værksted (ligesom stenene over biskop Jens Iversen Lange og Eiler Madsen Bølle i Århus Domkirke).

Den anden sten er mere diskret - måske afspejler den tiden efter reformationen. Den er lagt over Peder Sørensen, Øm Klosters næstsidste abbed. Stenen måler over 2 meter i længden. På stenen ses dødesymbolet: kranie og korslagte knogler, og abbedens dødsår 1554 indridset. På stenen er en latinsk indskrift, her oversat til dansk: ”Her er begravet legemet af hr. Peder Sørensen tidligere ved Guds nåde, dette steds meget årvågne abbed, som forlod verden i Herrens år 1554”. Peder Sørensen blev valgt som abbed i 1527, kun 9 år før reformationen. Han kom til at styre klostret gennem en begivenhedsrig periode, og han døde på Øm Kloster som en ældre herre i 1554, der da havde styret klostret i 27 år.

Værd at se er også det kæmpestore kor-buekrucifiks fra 1500-tallets begyndelse, der måler over to meter. Mange har antaget at det skulle stamme fra Øm Kloster. I dag regnes det for at være lavet til den store udvidelse af pilgrimskirken i Rye der netop udførtes på dette tidspunkt.



Abbed Peder Sørensens sten.

Snaps på ring Kloster Kammerjunker

Af Brian Schrøder



- 1) Vask æblerne og tør dem i et viskestykke.
- 2) Skær æblerne i både og fjern kernehusene.
- 3) Kom æblebådene i et patentglas og overhæld dem med Brøndums Snaps Klar til de er dækket.
- 4) Lad det trække i 7-10 uger i et mørkt kælder rum eller lignende.
- 5) Smag til undervejs til du synes den er passende.
- 6) Filtrer snapsen gennem et klæde.



En gammel cognacflaske kan fint bruges som snapsflaske. Fotos: Brian Schrøder.

NB: Hvis man er glad for kanel kan man lægge et stykke hel kanel i sammen med æblerne inden snapsen hældes over. Vær dog opmærksom på at fjerne kanelen efter 3-4 uger, så kanelen ikke overdøver æblernes smag.

Formandsskifte

Af Ingeborg Doktor

Jørgen Højland valgte, i forbindelse med dette års generalforsamling, at fratræde som foreningens formand. Herfra skal lyde en tak for det store arbejde han har lagt i foreningen og som frivillig med utallige populære rundvisninger.

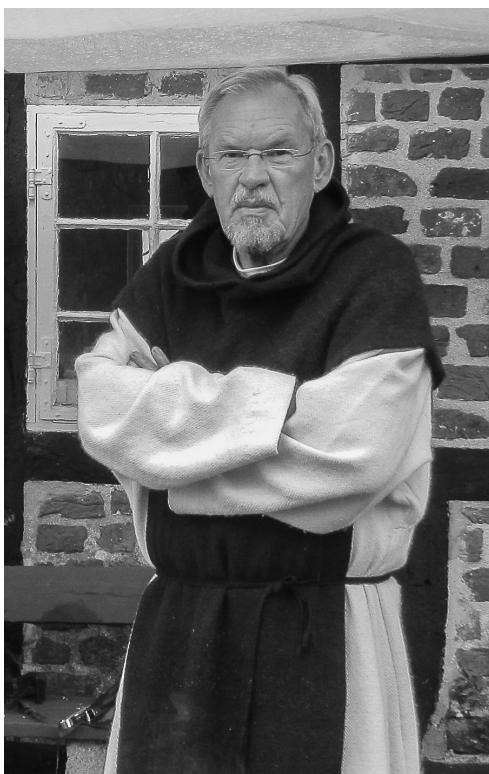
Blandt foreningens medlemmer vil hans arbejde blive husket. Særligt tilrettelæggelsen af en række gode sommerudflugter. Der kan blandt andet nævnes turen i 2009: Fra kyst til kyst - rundtur på Fyn med besøg på Brahetrolleborg, Holme kirke og Ørbæk Bryggeri. Turen i 2010: Hvideslægtens Sjælland og Sorø Kirke samt Fjenneslev Kirke, Bjernede rundkirke og Sorø Akademi og turen i 2013: Til området mellem Randers og Mariager, Spentrup Kirke, Mariager Kloster og kirke, Hald Kirke, Randers Skt. Morten og Skt. Clemens kirker.

På Øm Kloster har Jørgen Højland utrætteligt formidlet klosters historie og hans interesse og flair for formidling er unik. Hver sommer er han trukket i den uldne munkekutte og rundvist utallige børn og voksne. Ligeledes har han skabt gode rammer om foreningens årlige friluftsgudstjeneste i klosterkirkens ruin.

Jørgen Højland har gjort et stort arbejde med at gøre Øm Kloster synligt lokalt som regionalt og på bedste vis hjulpet til med at gøre museumsfusionen mellem Øm Kloster Museum og Skanderborg Museum uproblematisk.

På foreningens og Øm Kloster Museums vegne skal lyde et stort TAK til Jørgen.

Jørgen Højland fanget i munkekutte-
under Mad og Øl 2010.



Kirkens hellige spildevand og hvordan man kommer af med det – piscinaer i Ovsted kirke og Øm Klosters kirke

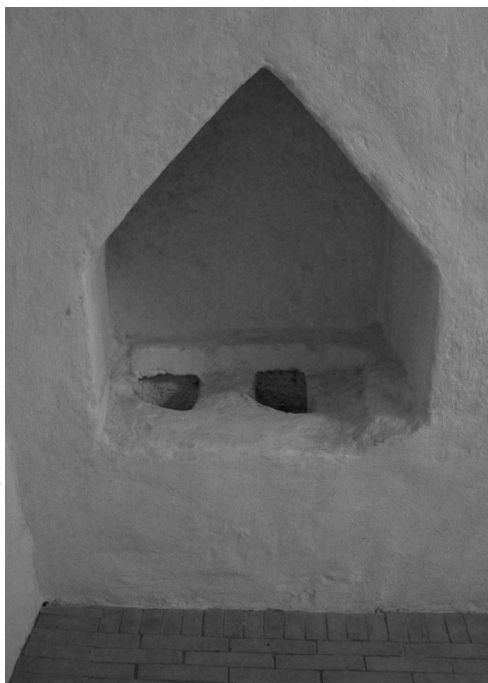
Af Lene Møllerup

Ovsted kirkes hellige spildevand

I Ovsted Kirke ved Skanderborg (omtalt i Nyhedsbrevet nr. 15, 2012) ses i en niche i korets sydvæg en dobbelt piscina, formentlig fra 1200-tallet. Piscina er betegnelsen for en rituel håndvask bestående af et bassin eller en skålformet fordybning med afløb, der kaldes for sacrarium. Piscinaen placeres i kirkens murværk og blev i den katolske middelalder anvendt til at rense de hellige kar efter nadveren samt til at komme af med andre af kirkens indviede væsker og substanser. Disse indviede restprodukter måtte ikke forlade kirken, og ved at hælde dem ud i muren, så tæt på altret som mulig, forblev kraften i kirken. På denne måde undgik man, at de kom i hænderne på personer, der potentielt kunne eller ville øve trolddom mod den.

Piscinaen blev benyttet til at opsamle spildevand fra præstens håndvask og vandet fra vasken af alterkalk og disk, hvorpå henholdsvis vin og brød var placeret under nadveren, men også gammelt dåbsvand, overskydende hellig olie og aske fra Askeonsdag fandt vej ned i den rituelle håndvask. Overskydende vin fra messen blev aldrig skyllet ud i piscinaen, den blev i stedet drukket af præsten eller hans medhjælpere.

Det helt særlige ved piscinaen i Ovsted er, at der er tale om en dobbelt en af slagsen, det vil sige, at den har to afløbshuller. Piscinaer med to afløbshuller kendes fra 1200-tallets England, hvor de blev brugt



Ovsted kirkes dobbelt piscina i tagformet overdækket niche.

til at adskille vand fra præstens håndvask fra vand, der renser de hellige kar. Den dobbelte piscina vandt sandsynligvis aldrig rigtig indpas i Danmark - med undtagelsen i Ovsted Kirke. Alle andre steder har man tilsyneladende nøjedes med én vask og ét afløb.

Fra nogenlunde samme periode som piscinaen findes i Ovsted kirke en akvamanile. Akvamanilen er den vandkande, som præsten anvendte ved den



Akvamanile fra Ovsted kirke.

liturgiske håndvask før og under messen. Akvamaniler er som regel støbt i messing og forestiller ofte rytter- eller dyrefigurer. Den i Ovsted er formet som en stående løve, hvor hanken er modelleret som en drage, der bider løven i nakken. Mellem løvens ører er et lille hul, hvorigennem vandpåfyldningen foregår, og i løvens mund er en rørformet tud, hvorfra vandet kan hældes ud. Akvamanilen er sandsynligvis fremstillet i Nordtyskland, måske i Westfalen eller Sachsen i tiden 1250-1300. I Ovsted kirke er akvamanilen stadig i brug i kirkens liturgi, nu med en lidt anden funktion, nemlig som dåbskande.



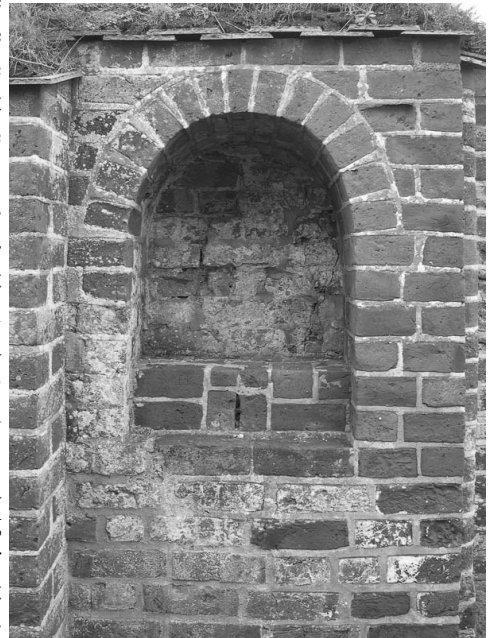
Fragmenteret piscina fra Øm Kloster.

Øm Klosters piscinaer og deres brug

På Øm Kloster er der fundet fragmenter fra to piscinaer. Begge piscinaer var af glaseret tegl og formet som en kumme med kant, skålformet fordybning samt afløb. Størrelsen på kummen var ca. 21 x 21 cm. Piscinaerne blev ødelagt ved nedrivningen af klosterkirken og stumperne spredt. To stykker fra samme kumme er fundet forskellige steder på klostrets område, det ene stykke ved kirken, det andet stykke kan ikke placeres nærmere, mens et tredje fragment fra en anden kumme blev fundet i den søndre klostergård.

Fragmenterne fra den første piscina er af rødt tegl med en grønlig- og rødflammet glasur og dekoreret med et lille bladornament i relief i hjørnerne, se foto. Den anden piscina er af rødbrændt tegl med brunlig glasur og bladdekoration i lighed med den første.

Piscina-fragmenterne stammer fra vaskekumme, der enten oprindelig var indbygget i kirkens vægge eller placeret på et fritstående opmuret fodstykke i forbindelse med sidealtrene. Sådan kan de stadig ses i ruinen af Vitskøl Klosterkirke og Lø-



Piscina niche fra Vitskøl kirkes ruin, fra et af nordkapperne.

gum Klosterkirke. I den stadig stående cistercienserkirke i Løgum findes to fritstående opmurede piscinaer: en i det nordøstlige og en i det nordvestre kapel. Begge piscinaer er placeret i kapellets sydøstre hjørne, og er af glaseret tegl med afløb i oversiden. Fra søsterkirken i Vitskøl findes i ruinen af koromgangen ni små kapeller, og i flere af disse kapellers sidevægge er endnu bevaret vægnicher og piscinaer.

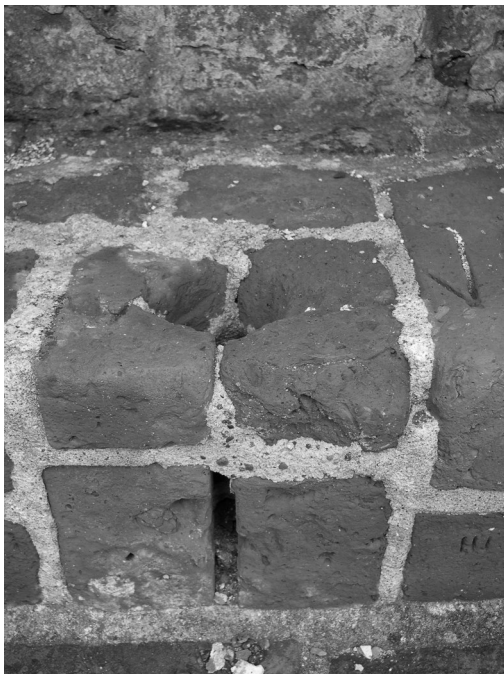
I Klosterkirkerne var der oprindeligt én piscina pr. alter, og da der kunne være mange altre - et hovedalter og flere sidealtre - blev det til tilsvarende mange piscinaer. I kirken i Vitskøl var der mindst 11 altre, mens der i cisterciensernes kirke i Clairvaux var 32 altre. Sidealtrene fandtes forskellige steder i kirken: i korsarmenes østkapeller, i skibet ved overgangen mellem kor og skib, i sideskibene og i vestenden af kirken.

Dobbelte piscinaer findes bevaret i udenlandske cistercienserkirker, bl.a. i den franske klosterkirke Valmagne, hvor ti dobbelte piscinaer stadig findes, og i det irske kloster Hore, hvor kummerne er dekoret med henholdsvis 4- og 8-bladede rosetter (om rosetter, se sidste nummer af Nyhedsbrevet, nr. 17, 2014).

Anvendelsen af piscinaen i klosterkirken i Øm og den fra sognekirken i Ovsted var stort set den samme. Dog var vaskekummerne i klosterkirken i brug hver dag i forbindelse med messen.

Udover den daglige messe (nogle gange to daglige messer) så havde klostrets præsteviede munke tilladelse til hver dagligt at fejre en privat messe. De præsteviede munke vaskede hænder før og under messen, bl.a. inden forvandlingen af brødet og vinen. Piscinaer blev også brugt ved en lang række af religiøse handlinger i kirken. Der blev foretaget håndvask inden salving af syge eller døende, og før uddeling af messeofferet til klostrets gæster.

Når det hellige linned, der dækker messeofferet skulle vaskes,



Piscina fra Vitskøl.

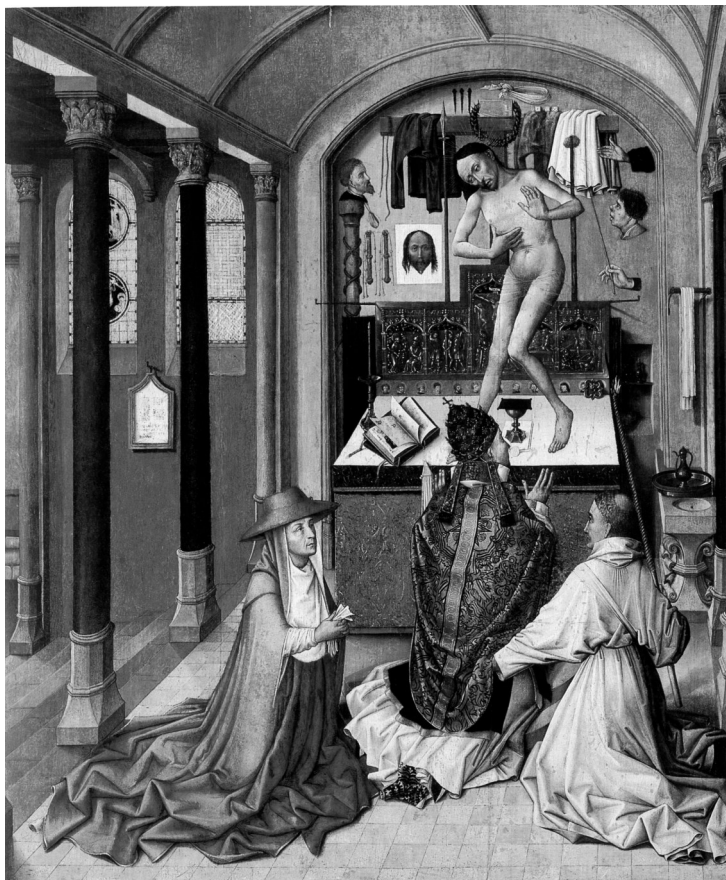


Illustration der viser en mid-delalderlig messe. Bemærk piscinaen til højre for alteret. Malet af den flamske maler Robert Campin, 1415, fra Wikiart.

benyttede sakristanen en piscina.

Det hellige linned beskyttede og opfangede eventuelle spildte dråber og krummer, og blev derfor behandlet med respekt. De forskellige linnedstykker skulle

vaskes separat i egen beholder, og spildevandet hældes i håndvasken. En gang om ugen blev alle de hellige kar vasket. Det var ligeledes sakristanens arbejde. Inden han vaskede kalken, måtte han først vaske sine hænder. Herefter vaskede han kalken udvendig og indvendig, og hældte spildevandet ud i piscinaen. Afslutningsvis vaskede han sine hænder over samme vask. Også de andre hellige kar vaskede han ved piscinaerne.

Ved ceremonien, når en novice skulle optages i klostret, blev en afklippet hårtot fra vedkommende velsignet og efterfølgende brændt i en håndvask udpeget til dette formål. Ligeledes blev de linnedklude, hvormed den hellige olie blev aftørret efter salving af en syg eller døende, brændt i samme håndvask, og den overskydende aske fra Askeonsdag bortskaffet gennem piscinaen.

Kirkens hellige spildevand - en afrunding

Brugen af den rituelle håndvask er i høj grad ukendt for de fleste i dag. Piscinaerne har ingen funktion i den danske folkekirke, og næsten alle de fysiske piscinaer fra middelalderen er i dag forsvundne.

Men ved at have fokus på samspillet mellem fysiske genstande og deres anvendelse kan vi blive klogere på middelalderens religiøse og kulturelle liv, og især på hvorledes dagliglivet udformede sig for generationer af munke i Øm Kloster som i landets øvrige klostre.

Som en kommentar til fortællingen om munkenes rituelle praksis med hyppige håndvask, så affødte dette et højt niveau af håndhygiejne i de middelalderlige klostre. Denne praksis var ubevist med til at fremme sundhedstilstanden internt i klostret. En sidegevinst - kan man vist godt sige - i en tid, hvor bevidstheden om sygdomsspredning var mangelfuld.

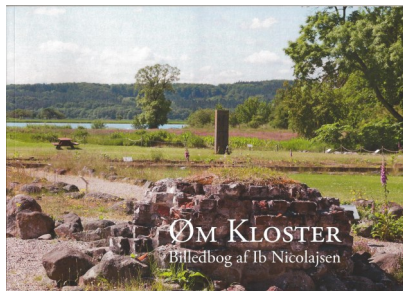
Referencer:

- De Fine Licht, Kjeld & Vibeke Michelsen 1996: Danmarks Kirker Århus Amt 47 – Ovsted, Nationalmuseet.
- Løgum Kloster Kirke 1957: Danmarks Kirker, Tønder Amt, bd. 2. s. 1050-1130.
- Lorenzen, Vilhelm 1941: De Danske Cistercienserklostres Bygningshistorie. De Danske Klosters Bygningshistorie XI. København.
- Nørlund, Poul 1924, upubliceret registrant over genstande fra udgravningerne, Øm Kloster Museum.
- Smidt, C. M. 1931: Cistercienserkirken i Løgum. Selskabet til udgivelse af danske mindesmærker.
- The Ancient Usages of the Cistercian Order, Guadalupe Translations 1998
- Williams, David. H. 1998: The Cistercians in the Early Middle Ages. Gracewing.

Ny billedbog om Øm Kloster

Fotografen Ib Nicolajsen har gennem de sidste otte år taget mange smukke og stemningsfulde billeder ved Øm Kloster. Det er blevet til en billedbog, med illustrationer af klosterhave, ruin og museum samt fra de forskellige arrangementer. Se evt. side 6.

Bogen kan købes i museets butik.
Pris 120 kr.



Det sker på Øm Kloster i 2015

Maj

Fredag d. 1. maj, kl. 10-16. Øm Kloster Museum åbner for sæsonen.

Søndag d. 10. maj, kl. 04:30. Munkenes morgen og naturen vågner.

Torsdag d. 14. maj kl. 10-16 (Kr. Himmelfartsdag). *I tråd med tiden* - temadag om historiske dragter og tekstilfremstilling.

Tirsdag d. 19. maj kl. 19-20:30. Skanderborg Kommunes kirker - Tulstrup Kirke, Tulstrupvej 75A, 8680 Ry.

Torsdag d. 28. maj kl. 16-20. Aftenåbning på øm Kloster.

Juni

Tirsdag d. 16. juni, kl. 20:00. Fri-luftsgudstjeneste i Øm Klosterkirkes ruin.

Torsdag d. 25. juni kl. 16-20. Aftenåbning på øm Kloster.

Juli

I munkenes fodspor - rundvisning i klosterruinen på Øm Kloster .

- søndag d. 5. juli kl. 14:00,

- søndag d. 12. juli kl. 14:00,

- søndag d. 19. juli kl. 14:00,

- søndag d. 26. juli kl. 14:00

samt

- søndag d. 2. august kl. 14:00.

August

Weekenden 15. - 16. august kl. 10:00. ”Mad og Øl på Øm” – klosterfestival med øl smagning & mid-delaldermarked ved ruinerne af Øm Kloster.
(lørdag 10-18, søndag 10-17)

Torsdag d. 27. august kl. 16-20. Aftenåbning på øm Kloster.

September

Torsdag d. 10. september kl. 19-20:30. Skanderborg Kommunes kirker - Alling Kirke, Ringvej 35A, 8680 Ry.

Fredag d. 18. september kl. 18-21. Kulturaften på Øm Kloster.

Oktober

12.-18. oktober. Efterårsferie på Øm Kloster.

Torsdag d. 15. oktober kl. 19:00. Museum i lommelygtens skær.

Lørdag d. 31. okt. kl. 18:00. Alle Helgensaften på Øm - kirkens fødselsdag.

November

Søndag d. 29. november. Jul i Emborg.

Følg med på hjemmesiden
www.skanderborgmuseum.dk